

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ**... ο μεγάλος των Ελληνικών Γραμμάτων**

Γράφει

ο **ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ**

ΜΙΣΟΣ αιώνας κύλησε κιάλας από τότε που ο μεγάλος, σαν τον Ψηλορείτη της Κρήτης, ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ έκλεινε τα μάτια του στο Φράμπουργκ της Γερμανίας, ψελλίζοντας τις λέξεις: «Νερό, νερό...». Μια ζωή «διψούσε» και μέχρι την ύστατη ώρα δεν έσβησε τη δίψα του. Αυτή είναι η μοίρα των μεγάλων, των ανήσυχων πνευμάτων, αυτών που ολοζωής αγωνίζονται, για να κατακτήσουν τη γνώση, να μάθουν για τον ουρανό, να σπουδάσουν τον άνθρωπο και αν υπάρχει γι' αυτόν ελπίδα. Κι ένας τέτοιος ήταν ο ογκόλιθος της λεβεντογέννας Κρήτης.

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1883. Εκεί κι έζησε τα παιδικά του χρόνια. Με την έκρηξη της Κρητικής Επανάστασης, το 1897 ήταν, έφυγε για τη Νάξο, όπου παρακολούθησε μαθήματα στο Κολλέγιο του Τιμίου Σταυρού. Ξαναγύρισε στη Μεγαλόνησο και όταν περάτωσε τον κύκλο των εγκύκλιων σπουδών του – αρχές του 20ου αιώνα – ανέβηκε στην Αθήνα, όπου γράφτηκε στη Νομική του Πανεπιστημίου. Στο College de France των Παρισίων παρακολούθησε δυο χρόνια μαθήματα και με την εργασία του «Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας», έγινε υφηγητής στο εν Αθήνεσι Πανεπιστήμιο. Ιδρυτικό μέλος του «Εκπαιδευτικού Ομίλου», εθελοντής στους Βαλκανικούς Πολέμους, διευθυντής στο νεοσύστατο υπουργείο Περιθάλψεως, υπουπουργός Παιδείας στην κυβέρνηση μετά την απελευθέρωση, ανώτερος υπάλληλος στην Παγκόσμια Μορφωτική Οργάνωση της ΟΥΝΕΣΚΟ, είναι μερικές θέσεις απ' όπου πέρασε και υπηρέτησε με τον ένα ή τον άλλον τρόπο την πατρίδα και τα κοινά.

Ο Καζαντζάκης όμως – πέρα απ' όλα αυτά – ήταν ο μεγάλος συγγραφέας και ο ακούρατος ταξιδιώτης. Ήθελε να γνωρίσει όλο τον κόσμο. «Ο κόσμος είναι παλαιότερα, ήρθαμε για να παλέψουμε, να κάνουμε τη σάρκα πνέμα και μονάχα σαν όλη γίνει πνέμα,

ο κόσμος ετούτος πια δε μας χρειάζεται, κι ας έρθει ο θάνατος».

Έμενε όμως και δίπλα στον άνθρωπο. Στον απλό άνθρωπο, που κουβαλούσε στο δισάκι του την αειφόρο παράδοση. Ήθελε να πλησιάσει το λαϊκό στοιχείο στα ριζιμιά του. Ήθελε να κουβεντιάζει με τη λαϊκή ψυχή και ν' αντλεί ύδωρ απ' το βαθύ φρέαρ της παράδοσης του Γένους. Έτσι άνοιξε τα πλατυφτέρουγά του σαν δικέφαλος αετός αγκαλιάζοντας την Ελλάδα, αλλά και ολάκερη την Οικουμένη. «Όσο από πιο χαμηλά παίρνεις φόρα – έλεγε συχνά – τόσο πιο ψηλά μπορείς να φτάσεις. Η μεγαλύτερη αξία του αγωνιζόμενου χριστιανού δεν είναι η αρετή του, είναι ο αγώνας του να μετουσιώσει την αδιαντροπιά, την απιστία, την κακότητα μέσα του και να την κάμει αρετή». Υπήρξε ένας μεγάλος οραματιστής, ένας μύστης των ιδεών. Με τον εαυτόν του υπήρξε πάντα αυστηρός. Στο γράψιμο υπήρξε αειθαλής και ακατάβλητος. Έγραψε ποίηση: «Οδύσσεια» (33.333 στίχοι), «Τερτείνες», Θεατρικά: «Νικηφόρος Φωκάς», «Οδυσσέας», «Ιουλιανός» κ.ά. Αφηγηματικά: «Όφης και Κρίνος», «Αρρώστεια του αιώνας», «Ασκητική» κ.ά. Μυθιστορήματα: «Χριστός Ξανασταυρώνεται», «Καπετάν Μιχάλης», «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά», «Τελευταίος Πειρασμός» κ.ά. Μεταφράσεις: «Ομήρου Ιλιάδα», «Θεία Κωμωδία», «Φάστ» κ.ά.

Έργο πολυέδρο, πλατύστερνο, πολύχυμο! Γραμμένο με μια γλώσσα δημοτική και χυμώδη, που σε πολλά σημεία του 'δινε και τον τίτλο του γλωσσολάστη. Πνεύμα ανήσυχο, συνειδηση ανύσταχτη! «Ολοζωής αγωνιζόμουν να τοντώσω το μυαλό μου, ωστόσο να τριξεί, να κοντεύει να σπάσει, να δημιουργήσω μια μεγάλη ιδέα, που να μπορέσει να δώσει νόημα στη ζωή, καινούριο νόημα στο θάνατο, και να παρηγορήσει τους ανθρώπους». Κοίταζε πάντα μπροστά κι έβλεπε ψηλά. Θαύμαζε το Χριστό, αλλά και το Βούδα. Διάβαζε το Νίτσε, το Σοπερχάουερ, το Μπερζόν και όλους τους μεγάλους της παγκόσμιας διανόησης. Ένα πνεύμα ηφαιστειώδες ήταν ο Καζα-

ντζάκης. Θαυμάστηκε και αυτός με τη σειρά του, αλλά και αμφισβητήθηκε κιάλας από πολλούς. Το έργο του απευθύνεται στον Άνθρωπο και στην αγωνία που τον διακατέχει. Είναι, γι' αυτό, όχι έργο των στενών ελληνικών οριζόντων, αλλά έχει και κλείνει μέσα του μια παγκοσμιότητα. Ο στοχασμός του έχει βάθος και ποιότητα και η φαντασία του έχει εύρος. Σε όλα τα έργα του είναι εμφανής η σύγκρουση της σάρκας και του πνεύματος, του στοχασμού και της δράσης. Είναι ακόμα διάχυτη και η ακόρεστη δίψα του για την «αφή» των εγκοσμίων, που και τον «ταλαιπωρούσε» και τον «ελύτρωνε» ταυτόχρονα.

Τα έργα του – και ιδιαίτερα τα μυθιστορημάτα του – μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες του κόσμου και ίσως είναι απ' τους πιο πολυδιαβασμένους συγγραφείς στον κόσμο. Μπορεί να μην του 'δωσαν το βραβείο Νόμπελ, που το άξιζε, μα το καλύτερο βραβείο είναι η αναγνώριση, η καταξίωση, η επιβολή, η αθανασία που κερδίζει κανείς με το ίδιο του το έργο.

«Ο λογισμός του – έγραψε ο αξέχαστος Δημήτρης Σιατόπουλος – καθαρός, έρχεται να χαρίσει στον οδοιπόρο της φρυγμένης γης πάντα έναν κατακόρυφο στοχασμό κι ένα βαθύτερο συναίσθημα. Με λόγο σφριγηλό, γόνιμο ενοραματικό, υψωμένον πάνω από το χρόνο, εναρμονισμένον πάντα με το χρόνο».

Πενήντα χρόνια αναπαύεται ο Καζαντζάκης στο λόφο του Μαρτινέγκο στο Ηράκλειο της Κρήτης, δίχως να «φοβάται» τίποτα. Ο χρόνος τον ευλαβείται και τον αφήνει ανέγγιχτο.

Ως επίλογος τούτης της σύντομης αναφοράς – μνήμης στον Καζαντζάκη για τα πενήντα χρόνια απ' το φευγιό του ας πάρει τη θέση του το θαυμάσιο επίγραμμα του αλησμόνητου **Γιώργου Αθάνα: «Των Καστριών χωμάτων σου λαγαρισμένη γέννα, / της γνώσης Αρχιπέλαγος, του Οίστρου Ψηλορείτης, / τις μπαλοπιές του αγώνα σου τις παίξεις με την πέννα / μιλάς και συνταυτίζεσαι με το Θεό της Κρήτης».**